

Савремена књижевна теорија:

Филозофија књижевности и питања поетике

КЊИГА САЖЕТАКА 2026.

САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНА ТЕОРИЈА: ФИЛОЗОФИЈА КЊИЖЕВНОСТИ И ПИТАЊА ПОЕТИКЕ

СК
И

КЊИГА САЖЕТАКА

Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду
2026.

САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНА ТЕОРИЈА: ФИЛОЗОФИЈА КЊИЖЕВНОСТИ И ПИТАЊА ПОЕТИКЕ
КЊИГА САЖЕТАКА

Издавач:

Филозофски факултет

Универзитет у Новом Саду

За издавача:

Проф. др Миливој Алановић, декан

Уреднице:

Проф. др Сања Париповић Крчмар

Мср Милица Софинкић

Лектура и коректура:

Проф. др Сања Париповић Крчмар

Мср Милица Софинкић

Дизајн:

Огњен Клисара

Припрема за штампу:

Владимир Ватић, ГРАФИТ, Петроварадин

Штампа:

 SAJNOS, Нови Сад

ISBN 978-86-6065-969-1

Сви сажеци у Књизи сажетака скупа СКТ за 2026. годину анонимно су рецензирани.

Програмски одбор

Проф. др Сања Париповић Крчмар, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
(председница)

Проф. др Ивана Живанчевић Секеруш, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Светлана Томин, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Горана Раичевић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Радослав Ераковић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Слободан Владушић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Јасмина Јокић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Зорица Хаџић Радовић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Ђорђе Деспић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Жељко Милановић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Невена Варница, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Никола Грдинић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Соња Веселиновић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Наташа Половина, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Драгољуб Перић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Проф. др Предраг Петровић, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Проф. др Дуња Душанић, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Проф. др Мирза Сарајкић, Филозофски факултет Универзитета у Сарајеву, Босна и Херцеговина

Проф. др Дамјана Мраовић О'Хер, Карсон-Њуман универзитет у Џеферсон Ситију, Тенеси, САД

Проф. др Силвија Новак Бајцар, Институт за славистику Јагелонског универзитета у Кракову,
Пољска

Проф. др Персида Лазаревић, Универзитет „Габријеле Д'Анунцио” у Кјетију, Пескара, Италија

Проф. др Саша Кнежевић, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Република
Српска

Доц. др Јелена Марићевић Балаћ, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Доц. др Милош Јоцић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Доц. др Срђан Орсић, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Доц. др Марина Токин, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Др Бојан Чолак, Институт за књижевност и уметност у Београду

Организациони одбор

Мср Милица Софинкић, асистенткиња, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
(председница)

Др Николина Хавран, истраживачица-сарадница, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Мср Јована Војводић, асистенткиња, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Мср Исидора Белић, асистенткиња, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Мср Јована Тодоровић, истраживачица-сарадница, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Мср Верка Карић Кошанин, истраживачица-сарадница, Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Посебну захвалност дуђујемо сђуденђкињама и сђуденђима књижевностђи на шехничкој и креатђивној ђомођи у ђословима орђанизације и реализације Скуђа.

Вађа Велемир
Драгана Глигоревђћ
Огђен Груђић
Сара Деспотовђћ
Анђела Ивић
Мариђа Проданов
Милош Ђела
Николина Чолић

Садржај

Пленарно предавање	
Никола Грдинић	7
Миша Алексић	9
Димитрије Анђелковић	10
Драган Асановић	11
Тамара Бабић	12
Исидора Белић	13
Стеван Брадић	14
Димитрије Васковић	15
Милена Владић Јованов	16
Марија Волић	17
Марија Грујић	18
Вида Давидовић	19
Дуња Душанић	20
Јован Ђорђевић	21
Биљана С. Ђуровић	22
Милош Живковић	23
Драгана Јовановић Васић	24
Милош Јоцић	25
Мирјана Карановић	26
Луција Квас	27
Бојана Ковачевић Петровић	28
Јиржи Лукеш	29
Сара Матин	30
Данијела Милинковић и Смиљана Л. Митровић	31
Снежана Милинковић	32
Снежана М. Милосављевић Милић	33
Смиљана Л. Митровић и Денис М. Стојкановић	34

Дамјана Мраовић О'Хер	35
Александар Мрђен и Аленка Санчанин	36
Јелена Огњеновић	37
Мелина Панаотовић	38
Сања Ј. Париповић Крчмар	39
Ирена Плаовић	40
Наташа Половина	41
Марица Рајковић Перовић	42
Маја Рутовић	43
Свенка Савић	44
Софија Соломуновић	45
Милица Софинкић	46
Кристина Стевановић и Соња Веселиновић	47
Маја Стојанац	48
Бојана Стојановић Пантовић	49
Јована Б. Тодоровић и Анђелка Гемовић	50
Марина Токин	51
Николина Хавран	52
Бојан Чолак	53
Марија М. Шљукић	54

Пленарно предавање

Никола Грдинић
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду
grdinicn@eunet.rs

Тумачење теорија

Развој науке о књижевности од краја деветнаестог века до данас карактерише мноштво теорија које се развијају у сукцесији и трају напоредо, док их прате бројни систематски приручници који их тумаче. Поставља се питање како их разумети и оспособити студенте да након завршених студија књижевности сами тумаче нове теорије које ће се неминовно појавити. Рад је метатеоријски оријентисан, садржи класификацију и теоријске modele тумачења књижевних теорија.

Кључне речи: књижевна теорија, тумачење, класификација, каузални и финалистички модели

Медо Пуцић и метрички облици италијанске песничке традиције

Предмет овог истраживања јесте рецепција метричких облика италијанске песничке традиције у поезији Меда Пуцића, у првом реду тосканске октаве, Дантеове терцине и сонета, али и слободне канцоне, оде и канцонете. Италијански стални облици код дубровачког песника јављају се сразмерно често, и то у неким од његових најзапаженијих текстова („На гробу Данта Алигијера”, „Карађурђевка”, „Цвијета”). Приврженост овим формама постаје нарочито занимљива у светлу песникове опредељености за усмену песму и идеје да је „најбољи словински пјесник” – *народ*, што у пракси подразумева прилагођавање италијанских облика стиховима усмене поезије, првенствено асиметричном десетерцу. Поставља се пак питање да ли се при томе и сам усмени стих адаптира метричко-стилским конвенцијама, а нарочито карактеристичним видовима метричко-синтактичке сегментације италијанских форми. Испитујући да ли услед деловања форме и стих ипак постаје нешто другачије од свог народног предлошка, у метричко-стилском, али и у метричко-ритмичком погледу, овај рад истовремено проматра ограничења саме стратегије „одوماћивања” сталних облика у деветнаестом веку. Анализа показује да у сонетима, терцинама и октавама Пуцић остварује метричко-синтактичку организацију веома сличну конвенционалним решењима ових форми у италијанској књижевности, али начелно успешно избегава различите видове разилажења метричких и синтактичких граница (нпр. опкорачење) који би могли нарушити силабички ритам асиметричног десетерца. Анизометричне строфе слободних канциона, као и строфички облици с алтернацијом акаталектичког и (хипер)каталектичког метра, усмени стих неретко недвосмислено трансформишу у метричко-ритмичком погледу. У тако устројеним строфама он функционише битно другачије у односу на свој предлошак, па се може рећи да на модел упућује пре свега метаметрички, што говори о прилично слободној употреби декларативно узорите народне версификације.

Кључне речи: метрика, стални облици песме, семантика стиховних облика, италијанска версификација, поезија деветнаестог века, усмена поезија, асиметрични десетерац, октава, терцина, сонет

Поетичке одлике хаику поезије у јапанској и српској књижевности

У овом раду биће речи о поетичким одликама хаикуа, јапанског песничког облика, који је дуго присутан и у српској књижевности. Полазна тачка је установљење основних одлика хаикуа. Затим се у раду тематизује његов историјски развој у јапанској књижевности, уз истицање специфичних одлика јапанског хаикуа, с акцентом на присутности, односно одсутности стилских фигура. У практичном делу биће представљени репрезентативни примери јапанских (Мацуо Башо, Јоса Бусон, Иса Кобајаши, Масаока Шики) и српских хаику песника (Александар Нејгебауер, Ненад Бургић, Владимир Зорчић, Љубомир Драговић итд.), уз компаративну анализу самих хаикуа. Истраживање ће послужити реафирмацији хаикуа као песничког облика, те указивању на његову тематско-мотивску и стилистичку разуђеност у јапанској и српској књижевности.

Кључне речи: хаику, зен, стилске фигуре, јапанска књижевност, српска књижевност

Од постисторије ка причи: Егзил, геопоетика и метамодерни обрт у романима *Снежни човек* и *Мамац* Давида Албахарија

У раду се анализирају романи *Снежни човек* и *Мамац* Давида Албахарија са становишта односа егзила, простора, историје и приповедања. Циљ рада јесте да се испита на који начин искуство измештености у овим романима обликује однос према историји, простору и приповедању, с посебним освртом на везу историје и приче. У том контексту разматра се начин на који се историја доводи у питање као целовит и стабилан наратив, док се истовремено успоставља потреба за њеним поновним обликовањем кроз индивидуално искуство и причу. Истраживање се заснива на геопоетичком и наратолошком читању романа, при чему се нарочита пажња посвећује начину на који су обликовани простор и позиција приповедача, као и начину на који се прошлост реконструира кроз сећање и причу. Метамодернистичко клатно користи се као интерпретативни инструмент за тумачење осцилација између постмодернистичке сумње у стабилност историјског и наративног смисла и обновљене потребе за причом. У *Снежном човеку* анализира се однос између измештеност субјекта, постисторијског простора и дискурса моћи који обликују начин представљања прошлости, док се у *Мамцу* испитује окретање ка породичној историји и њена реконструкција посредством сећања и приче. Поређењем ових различитих модуса говора о прошлости показује се да прича не укида свест о фрагментарности и конструисаности историје, већ упркос њој поново успоставља могућност индивидуалног односа према прошлости и искуству егзила. Албахаријеви романи се, стога, могу довести у везу са метамодернистичким концептом осцилације, без претпоставке да су настали у оквиру већ артикулисане метамодернистичке поетике.

Кључне речи: Давид Албахари, егзил, геопоетика, метамодернизам, историја, приповедање

Херменеутика идентитета и жанрови старе српске књижевности

Истраживање је посвећено испитивању могућности примене концепата и појмова филозофске херменеутике у тумачењу система и појединачних жанрова старе српске књижевности. Они се превасходно односе на питања идентитета и њихових међусобних релација – између ауторских *ја*, њихових ликова и рецепијената с којима дело комуницира у синхронијској и дијахроничкој временској равни. Како бисмо испитали на које се све начине сопство и другост конституишу у различитим наративним и ненаративним саставима старе српске књижевности, ослонићемо се на теоријске поставке Рикера, Гадамера и Хајдегера. Као темељне појмове издвојићемо наративни идентитет,ipseitet, идентификацију, временитост, историзам. Будући да су дела средњовековне књижевности обележена епохалном свешћу о времену, једна од њихових битних функција – сећање, може се тумачити управо из херменеутичке перспективе. У зависности од избора особина личности, колектива или догађаја који се књижевно представља, те језичких, стилских и реторичких средстава којима се аутор користи, говорићемо о разликама међу три најзначајнија жанра старе српске књижевности – житије, служба и похвала. Ослањајући се на досадашња истраживања жанрова старе књижевности (Лихачов, Јаус, Пикјо), и уводећи поменуте појмове и концепте филозофске херменеутике, приступићемо проблему разумевања и дефинисања жанрова. Наша основна теза јесте да се сличности и разлике међу њима – нарочито када говоре о истим темама – могу тумачити спрема начина и нивоа селекције и обликовања мотивско-тематских јединица дела, као елемената у процесу разумевања идеја и вредности с којима се индивидуа и колектив идентификују. Циљ рада јесте да допринесе тумачењу жанрова средњовековне књижевности, те да покаже како се идеје филозофске херменеутике могу применити у будућим тумачењима дела српске средњовековне књижевности.

Кључне речи: филозофска херменеутика, идентитет, средњовековна књижевност, жанр, житије, похвала, служба

Аутоинтертекстуалност и поетика ремастеровања у збирци прича *Тројица за Карџал* Миљенка Јерговића

Рад полази од поднаслова збирке прича *Тројица за Карџал* (2022) Миљенка Јерговића, *Сарајевски Марлборо remastered*, који упућује на аутоинтертекстуалне везе с књигом из 1994. године. Ремастеровање се овде односи на писање нових прича уз преузимање композиције претходне збирке и повратак њеним темама и мотивима. Поднаслов и ауторова „Биљешка уз приче” посматрају се као паратекстови који најављују и објашњавају тај поступак. Насловна синтагма „Тројица за Карџал” потиче из приче „Dossier Dragoman”, у којој њено значење остаје неразјашњено. Она се може читати као сажетак проблема који ове приче отварају: како приповедати о људима када иза њих остану непотпуни трагови и туђа сећања. Обе књиге имају троделну композицију у којој уводна и завршна прича уоквирују средишњи циклус. Методом помног читања упоређују се уводне приче („Излет” и „Кино”), завршне („Библиотека” и „Вазе”) и одабрани парови из средишњих циклуса. Анализа прати питања како су обликовани сродни мотиви и односи међу ликовима, какву улогу имају предмети у чувању успомена и како положај приче у збирци усмерава њено тумачење. Књижевно памћење разматра се као однос новог дела према већ написаном, посебно тамо где се приповедач представља као аутор ранијих прича. Рад разликује накнадно тумачење догађаја од коментара о томе како су претходно испричани. Заступа се теза да ремастеровање допуњује раније приповедање и мења његово значење, али и показује границе накнадног знања и сећања.

Кључне речи: Миљенко Јерговић, аутоинтертекстуалност, поетика ремастеровања, паратекст, поетика форме, књижевно памћење

Транссимболизам као културна логика рестаурације капитализма

Насупрот доминантном разумевању транссимболизма у српској књижевности као књижевноисторијске формације или скупа поетичких поступака, рад му приступа као симптоматичној естетској конфигурацији која прати преображаје друштвеног тоталитета током распада југословенског социјализма и рестаурације капиталистичких односа производње на његовој периферији. Полазећи од увида културног материјализма и теорије идеологије, рад испитује начине на које се преображај институционалне репродукције културе преводи у естетски регистар као проблем присуства, изворности и смисла, док метафизика постаје механизам којим се трауматична искуства друштвене дезинтеграције ретроактивно онтологишују и преводе у питања језика, бића, традиције и песничког искуства. Различити облици супстанцијалног утемељења стога се разматрају као варијације имагинарног разрешавања друштвених противречности. Посебна пажња посвећена је Брајовићевој конструкцији транссимболизма и њеном ослањању на специфичну генеологију која од симболизма и Малармеа, преко Миљковића и Лалића, води ка савременим песничким праксама Данилова, Карановића, Јеленковића, Радојчића и других аутора. Насупрот његовој генеологији континуитета, рад показује да се транссимболистички дискурс може разумети као симптом прекида: уместо обнове датог наслеђа, он се јавља као естетска обрада историјског распада услова који су таквим категоријама некада обезбеђивали друштвену и културну делотворност. Транссимболизам се стога показује као културна логика епохе рестаурације капитализма, која се артикулише као жеља за тоталитетом у условима његовог историјског распада, док се његови централни мотиви појављују као означитељи немогућности да се друштвене противречности артикулишу у њиховом властитом друштвеном регистру.

Кључне речи: транссимболизам, рестаурација капитализма, културна логика, метафизика, идеологија

Име и пустиња: Семиотика личности и простора у позноантичкој аскетској књижевности

Настанак и развој хришћанске аскетске књижевности у позној антици пратени су необичном културном динамиком. Та динамика се, између осталог, огледа у рађању аскетских легенди, у чијем ће темељу стајати модел античког *βίος*-а. У овом раду покушаћемо да пратимо развој жанра аскетских легенди кроз призму два текста: *Живої Анѣонијев* (*Vita Antonii*) Атанасија из Александрије и *Лавсаикова исѣорија* (*Historia Lausiaca*) Паладија из Хеленопоља. Настојаћемо да прикажемо аскетске легенде у њиховом додиру с позноантичком литературом, конкретно с античком биографијом и начинима на које су у њима приказиване личности и простор. Будући да се излагање заснива на теорији и семиотици културе, онако како је она представљена у радовима тартуских семиотичара, биће неопходно објаснити појам културног превода, у овом конкретном случају на примеру семантичке опозиције града и пустиње: град, као жижа значења и „смилова” с једне, и пустиња, као одсуство не само смисла већ превасходно имена, односно знака, с друге стране. Антички *βίος* биће рођен на сасвим нови начин у сусрету ове две просторне одреднице. Његове границе више неће бити дефинисане логичким „континуитетом хипотаксе” (Ауербах), већ културном динамиком личности, која својим доласком у пустињу уноси празнину пустиње у „сферу личних имена” (Лотман). Губитак идентитета у пустињи и напуштање топоса смисла, тј. града, принудиће често непознате ауторе аскетских легенди да у жанр уведу мистичка демонска бића, која ће својом књижевном функцијом прекидати смисаони ритам античког *βίος*-а пред лицем хришћанске есхатологије. Циљ излагања јесте да уз помоћ семиотичке анализе простора и личности у аскетским легендама укаже на сложену културну динамику позноантичке хришћанске књижевности.

Кључне речи: семиотика, Лотман, аскетика, хришћанска књижевност, биографија, поетика простора

Žena ili ženskost: Feminitet u poeziji Tomasa Sternsa Eliota iz ugla Emanuela Levinasa

Ulozi protagonistkinja u poeziji T. S. Eliota u kritičkoj misli su formirani suprotstavljeni tabori na osnovu binarnih opozicija: aktivna–pasivna, nasilna–dobročudna, zanimljiva–dosadna itd., u studijama L. Gordon, T. Pinknija, A. D. Mudija, E. Madena, Dž. Korga, R. Kraforda i drugih. Proučavanja su pokazala potrebu za potragom za jedinstvenim identitetom *ja* koje bi kao centralno „lice” u *Pustoj zemlji* omogućilo harmonizaciju čitavog Eliotovog poetskog sistema. Kritička razmatranja su podeljena u stavu ima li ili nema glavnog govornika. Ukoliko ga ima, kao što ističe Dž. Mejer, reč je o, dakle, muškom protagonistu koji dolazi do spoznaje da njegova uloga jeste da iskaže „patnju grada” i postane pesnik-prorok. Ukoliko ga nema, onda je *Pusta zemlja* jalova, u smislu raskomadanosti tekstualnog i pojedinačnog identiteta shvaćenog kao identiteta *istog*. Ugao posmatranja koji u radu nudimo pripada promišljanju susreta filozofije i književnosti u smislu preplitanja narativnog i filozofskog *dogadjaja*. Proučavali smo uloge žena u kulturološkim modelima, raskomadanost identitetskih obrazaca i filozofsko-psihološku kategoriju ženskosti Levinasovog rečnika u Eliotovoj poeziji. Femino-modaliteti u Levinasovoj misli se razlikuju od žene do ženskosti, od dočeka drugog lica kao dobrodošlice beskonačnog do alterniteta. S druge strane, ženskost se pojavljuje kao tajna, kao skrivenost u izrazu i govoru koji je ključan za susret i izgradnju *ja* u Levinasovim etičko-religijsko-filozofskim linijama. Na primeru Eliotove poezije, u susretu narativnog i filozofskog *dogadjaja*, predložićemo istraživanje o tome kako se femino-modaliteti javljaju i koji značaj imaju u preplitanju humanističkog i posthumanističkog sveta kroz prikazivanje grada u modernizmu i nagoveštaj problema savremenog društva. Otkriveno/skriveno lice žene/ženskosti u Eliotovoj poeziji, prelomljeno kroz Levinasovu misao, daje nove uvide u izgradnji identiteta kako pojedinca, tako i društva.

Ključne reči: E. Levinas, T. S. Eliot, feminitet, narativno/filozofski događaj, identitet

Између усмене традиције и модерне драме: Поетика *Хасанагинице* Љубомира Симовића

Рад се бави драмом *Хасанагиница* Љубомира Симовића као поетолошком трансформацијом усмене баладе „Жалосна пјесанца племените Асанагинице” у оквирима модерне драме. Циљ истраживања јесте да се покаже на који начин Симовић преузима и проширује сижејне и мотивске елементе баладе, задржавајући њену основну структуру, али је истовремено драмски редефинише у складу с поетиком савременог позоришта. Посебна пажња посвећена је начину на који се у драми успоставља однос између традиционалног и модерног, при чему *Хасанагиница* у драми остаје до краја верна племенитој *Хасанагиници* из усмене баладе, док се остали ликови и драмске ситуације развијају у правцу психолошке и социјалне модернизације. Методолошки оквир рада заснива се на поетолошком и компаративном читању. У анализи се разматрају фантастични и легендарни елементи који повезују драму с усменом традицијом и отварају простор за интерпретацију границе између реалног и фантастичног. Рад се бави и основним сижејним мотивима усмене баладе уопште, које је Љубомир Симовић драмски уобличио. Резултати показују да Симовићева драма успоставља сложен дијалог с усменом баладом, у којем се традиционални образци не укидају, већ се преобликују и проширују у модерни драмски израз. На тај начин *Хасанагиница* функционише као место сусрета усмене поетике, модерне драме и савремених интерпретативних приступа.

Кључне речи: *Хасанагиница*, Љубомир Симовић, усмена традиција, модерна драма, поетика, жанровска трансформација, компаративно читање, фантастични елементи

Теорија књижевности као праполазиште студија културе: Изазови изучавања жанрова популарне музике у Србији из перспективе ране мисли теоретичара Бирмингемске школе

Тема овог рада јесте разматрање и преиспитивање динамичних и амбивалентних, у хуманистичким наукама добро познатих, али никада довољно истражених веза књижевне теорије и критике, с једне, и теоријских полазишта студија културе, с друге стране. Још од самих почетака академски и институционално установљених студија културе, заснованих на радовима Рејмонда Вилијамса, Ричарда Хогарта, Стјуарта Хола, и уопште окриља теоријских студија познатих као Бирмингемска школа, јасно је да су везе културних студија и књижевне теорије и концептуално и историјски веома значајне. Те везе су, међутим, често проблематизоване и довођене у питање услед самог интердисциплинарног карактера модела изучавања студија културе, које у свом савременом виду садрже и концепте и методе разних других дисциплина хуманистичких и друштвених наука. Често се, у комплексном амбијенту интердисциплинарности превиђа допринос кључних аспеката раних теоретичара студија културе који долазе управо из контекста књижевнотеоријског образовања. Ова генеза културних студија је веома битна за разумевање основних постулата комплетних студија културе, па тако и у оквиру њих, студија популарне културе, а у још ужем смислу и студија популарне музике, филма, нових медија и другог. У овом раду, покушаћемо да још једном скренемо пажњу на значај књижевне теорије и критике за заснивање кључних појмова и методологије студија културе, тако што ћемо анализирати жанровску динамику популарне музичке сцене у Србији из перспективе теоријских концепција ових раних облика изучавања студија културе. При томе, указаћемо на које све начине постулати изворних културних студија захтевају преиспитивање и превредновање у односу на друштвени, историјски и културни контекст у оквиру којег се изучавање врши, с посебним освртом на културни контекст југоисточне Европе.

Кључне речи: Бирмингемска школа, књижевна теорија, студије културе, Рејмонд Вилијамс, Стјуарт Хол, популарна култура

Женска субјективност у фан-фикцији насталој на основу мјузикла *Фанџом из ојере* (либрето: Вебер, Стилго)

Рад се бави изабраном фан-фикцијом која за основу узима мотиве из мјузикла *Фанџом из ојере*, полазећи од претпоставке да фан-фикција представља интерпретативно поље у ком се мјузикл дограђује, посебно у погледу конструкције главног женског лика Кристин Дае. Анализа се усредсређује на начине на које аутори фан-фикције доприносе изградњи женског субјективитета у домину преобликовања драмског лика и његовог односа према другим носиоцима радње. Кроз теоријске увиде теорије драме, феминистичке теорије и теорије жанра, као и родне интерпретације жанрова мелодраме и готике, рад испитује начине на које се кроз измене заплета, приповедне перспективе и карактеризације ликова у фан-фикцији долази до веће агенсности Кристин у односу на оригинални мјузикл. Посебна пажња посвећена је разлици која се производи поређењем Кристин Дае из мјузикла и Кристин Дае из фан-фикције. Док је у мјузиклу Кристин најчешће конституисана у односу између Фантома и Раула, у фан-фикцији долази до померања њеног лика од објекта сукоба, око ког се формирају сукоб и драмски конфликт, ка улози активног субјекта који поседује могућност покретања драмске радње. Кроз ову компаративну студију случаја, анализа указује на то да фан-фикција не представља искључиво реинтерпретацију мотива од стране фанова, него и простор у ком се преиспитују жанровске конвенције, родни модели и могућности померања позиције јунакиње од објекта ка субјекту.

Кључне речи: *Фанџом из ојере*, мјузикл, фан-фикција, теорија драме, женска субјективност, драмски лик, феминизам, фан-студије

Има ли читања без критике?

О постметодолошким концепцијама читања у савременој теорији књижевности

У овом излагању биће речи о постметодолошким реконцептуализацијама критичког читања, које је Мајкл Ворнер (Warner) својевремено збирно назвао „некритичким читањем” (*uncritical reading*). Указаћемо на главне критичке претпоставке и поступке најутицајнијих концепција читања елаборираних у првим деценијама двадесет првог века, као што су „површинско читање” (*surface reading* [Best & Marcus]), „репаративно читање” (*reparative reading*, [Sedgwick]), „лаичко читање” (*lay reading*) и „посткритика” (*postcritique* [Felski]). Иако наизглед заступају различита схватања критике и њених задатака, свим овим концепцијама је заједничко то што доводе у питање установљене методе критичког читања и уздижу, бар декларативно, „обичне” читаоце, аматере и лаике, као позитивну алтернативу традиционалној фигури критичара. Циљ излагања јесте да представи ове иницијативе и оцени резултате које су оне до сада дале.

Кључне речи: теорије читања, површинско читање, лаичко читање, репаративно читање, посткритика

Проблем књижевнотеоријских инстанци у контексту вештачке интелигенције: Аутор, текст и жанровски системи

Предмет рада јесте указивање на промену књижевнотеоријских концепата под утицајем све веће присутности вештачке интелигенције у дистрибуцији књижевних текстова. Иако је незахвално говорити о актуелним околностима услед недостатка временске дистанце која је потребна објективном посматрању и приступању неком проблему, када су у питању књижевнотеоријски појмови, можемо сагледати дијегезу или модификације одређених инстанци уколико им приступимо упоредно, с увидом у релативно блиске теорије које су описале одређене проблеме у системима који се могу поистоветити са савременим дигиталним дискурсима (Фуко, Морети, Орсет, Џенкинс). Примена ВИ у дистрибуцији и креирању текстова уметничке и научне природе отвара питање ревизије дефинисања и тумачења појмова текста и његове мултимодалности, аутора и ауторства, оригиналности и интерпретације, као и питања потенцијалних жанрова и нових жанровских система. Аутор се у том случају може посматрати као део система и функција таквог дискурса у процесу настајања текста, а сам текст као генерисани систем са двоструком интенцијом (аутора-промптера и ВИ-модела), која има потенцијал за своју самосталност, док је уједно наставак поставки Умберта Ека о овом проблему. Посебно се проблематизује позиција читаоца и дијалог с аутором и текстом. Циљеви рада јесу описивање позиција и функција инстанци попут аутора, текста и теоријског дискурса у дигиталном контексту креираном под утицајем модела вештачке интелигенције, као и предлози за њихово дефинисање и локализацију, у склопу постхуманистичке праксе, наратолошких тумачења дигиталних наратива, теорија рецепције (ергодички аспекти и *удаљено чишање*) и квантитативног формализма.

Кључне речи: аутор, текст, рецепција, жанровски системи, вештачка интелигенција

Маргина као поетички принцип у прози Видосава Стевановића

У овом раду настојаћемо да одредимо маргину као поетичку категорију у романима Видосава Стевановића *Нишчи*, *Константиин Горча* и *Тестиаменџи*. Циљ је да покажемо на који начин маргина од тематске, социјалне и просторне категорије постепено постаје елемент који обликује приповедну перспективу, идентитет јунака и његов однос према свету који је у делу представљен. Полазиште истраживања јесте схватање маргине као релационе категорије, односно категорије која се може одредити тек у односу према ономе што се налази у центру. Сва три текста анализирана су компаративним приступом, уз посебно разматрање приповедне перспективе, простора, језика и начина именовања. Анализа показује да се функција маргине мења и усложњава од једног романа до другог. У *Нишчима* она је снажно повезана с положајем појединца који живи на рубу локалне заједнице, али истовремено отвара могућност да такав живот буде представљен и добије свој глас у приповедању. У *Константиину Горчи* маргина се помера ка односу који приповедач успоставља према самом себи и према сопственом животу који посматра с временске дистанце. У *Тестиаменџу* питање маргине коначно се повезује с питањем чији ће живот и чије речи надживети самог човека. На основу анализираних романа може се закључити да развој маргине код Стевановића није линеаран, већ да се њене различите функције постепено граде и надовезују једна на другу. Тако маргина постаје поетичка категорија која не одређује само положај јунака већ и начин на који он сагледава свет у којем живи.

Кључне речи: Видосав Стевановић, маргина, маргиналност, поетика

Нова проучавања средњовековне књижевности: Википедија и „дигиталне хагиографије“

Средњовековни наративи у савременом добу преносе се, тумаче и реинтерпретирају посредством интернета. Онлајн-енциклопедије активно користе старе текстове, комбинујући делове житија с историјским материјалима и потоњим интерпретацијама. Оне формирају специфичне „дигиталне хагиографије“, због чега је неопходно истражити ове процесе. Наш рад ће показати како та трансформација функционише на примеру Википедије. Рад има за циљ да кроз призму савремене књижевне теорије и дигиталне хуманистике истражи на који начин онлајн-платформе модификују структуру и поетику средњовековне житијне књижевности. Као кључни истраживачки узорак узима се генеза интернет-биографија више светитеља: Светог Саве, Јована Владимира, Прохора Пчињског, Јоакима Осоговског и других. Странице које су им посвећене представљају добро полазиште за праћење преображаја сакралних текстова. Методолошки апарат заснован је на деконструкцији виртуелног наратива и анализи механизма преношења хагиографске грађе у виртуелном простору. Посебна пажња посвећена је проблему колективног, анонимног ауторства постмодерне „дигиталне хагиографије“. Уредници текста преузимају улогу средњовековних компилатора. У раду ће се тумачити и специфичан идеолошко-језички контекст дигиталне средине, будући да подељеност Википедије на националне језичке „сфере“ условљава да се унутар различитих језичких верзија сајта иста житија семантички обликују и реинтерпретирају на потпуно различите начине. Док се према структури житија примењује филтер секуларизације, интернет-заједница истовремено задржава потребу за обликовањем култа, нарочито када су у питању локални светитељи чија биографија на Википедији често остаје једино доступно „житије“ савременом читаоцу.

Кључне речи: средњовековна књижевност, дигитална хагиографија, Википедија

Илустрација симболичког насиља у збирци *Насиље* Александра Тишме

Збирци *Насиље* Александра Тишме, као предмету истраживања, у раду се приступа с полазиштем у Бурдијеовој детерминацији концепта симболичког насиља. Премда у причама те збирке доминира физичко насиље, оно није изолован инцидент, већ је потребно указати на све оне невидљиве, у културном коду уписане дистинкције којима је унапред одређена улога мушкарца као доминантног, а жене као потчињеног бића, што резултује партнерским насиљем. Према Бурдијеу, физичко насиље је само материјализација симболичког насиља – углавном суптилног и невидљивог, испољеног у свакодневним ситуацијама, али и у језичком културном моделу. Рад ће показати на који начин Александар Тишма конципира положаје мушкарца и жене, те како се његови јунаци суочавају с теретом предодређених улога – деловањем из доминантне и интернализоване позиције и несагласјем између очекиваног и могућег понашања. Анализа ће обухватити пет прича, односно пет *насиља* из дате збирке, касније насловљених „Образац љубави”, „Личност”, „Сат”, „Невреме” и „Концерт”. Циљ рада јесте уочавање образаца симболичког насиља и његове заступљености у анализираном књижевном делу, самим тим и допринос интерпретацији Тишиног раног опуса, у ком се назиру доминантне теме његовог зрелог и позног стваралаштва, у контексту социолошких преиспитивања родних улога. Осим Бурдијеових ставова изложених у књизи *Владавина мушкараца*, у раду ће се разматрати и друга релевантна теоријска становишта која доприносе расветљавању концепта симболичког насиља.

Кључне речи: Александар Тишма, *Насиље*, Пјер Бурдије, симболичко насиље

Kreativno disanje: Telo u zbirci *67 minuta, naglas* Judite Šalgo

Zbirka poezije Judite Šalgo *67 minuta, naglas* (1980) značajno je delo neoavangardnog pesničkog eksperimenta. U pitanju je žanrovski hibridna knjiga koja objedinjuje vizuelnu poeziju i konceptualnu umetnost, a zbirka funkcioniše i kao scenario za avangardistički performans – naslov aludira na vreme potrebno da se cela knjiga pročita (izvede) naglas. Tematski, zbirka poseduje elemente ispovedne poezije. Pesme, fragmenti, projekti, ciklusi, mikroeseji, kratke priče u ovoj knjizi usredsređeni su na opise tela i telesnih procesa, te različita patološka stanja: bolesti, povrede, uznemirenosti i anksioznosti. U ovom radu bavićemo se tumačenjem reprezentacije tela i telesnosti u zbirci *67 minuta, naglas* J. Šalgo. Istraživanje će pružiti patografsko čitanje knjige, osvrt na njeno enciklopedijsko ustrojstvo koje teži leksikonizaciji različitih elemenata telesnog, te tumačenje odnosa autorkinih formalnih eksperimenata i njenih predstava tela i telesnog.

Ključne reči: Judita Šalgo, neoavangarda, *67 minuta naglas*, telo, enciklopedičnost, intersekcionalnost, vizuelna poezija, eksperimentalna književnost

Књиге без полице: Прекогранична књижевност и проблеми дуалне рецепције

У раду ће бити речи о парадоксалном статусу прекограничне (*crossover*) књижевности. Иако се дела усмерена ка дуалној публици деце и одраслих у критици често изузетно високо вреднују, у сусрету са читаоцима она наилазе на отпор услед немогућности сврставања на *полице*, стварне или менталне. Док се о њима пише као о врхунским дометима књижевности која прелази узрасне границе, ова дела неретко остају у рецепцијском вакууму у коме „не припадају никоме”. Рад полази од теоријских и књижевноисторијских поставки кључних проучавалаца кросвер књижевности (Сандра Бекет, Рејчел Фалконер), укрштајући их с увидима естетике рецепције Ханса Роберта Јауса и теорије интерпретативних заједница Стенлија Фиша. Важну улогу у тематизацији ове *изневерене рецепције* има и теорија паратекста Жерара Женета. Кроз Фишов концепт интерпретативних заједница рад анализира на који начин публика, услед дугогодишњег образовног и тржишног усмеравања, развија колективне, ригидне навике читања. Показује се да традиционалне читалачке заједнице губе интерпретативне стратегије када се суоче с хибридним текстовима. С друге стране, Јаусов појам хоризонта очекивања користи се да објасни естетску дистанцу која настаје на индивидуалном нивоу, када прекогранични текст изневери жанровске кодове публике. Паратекстуална својства дела играју притом веома важну улогу. Закључује се да рецепцијска криза ових дела није последица њиховог естетског недостатка, већ инхерентног отпора читалачких заједница према формама које руше традиционалне бинарне опозиције. Рад указује на потребу за реконцептуализацијом читалачких навика и превазилажењем жанровских фиока у савременој науци о књижевности. Теоријске поставке поткрепљене су репрезентативним примерима дела из српске књижевности за децу/одрасле која, у расцепу између високог вредновања и замрле рецепције, имају парадоксални статус „непознатих класика” (Владимир Стојшин, Војислав Деспотов).

Кључне речи: прекогранична књижевност (*crossover*), дуални идентитет, естетика рецепције, хоризонт очекивања, интерпретативне заједнице, паратекст, класификација

Liminality as the Core Principle of Gothic Fiction

The Gothic genre has long resisted precise definition. Although critics have identified recurring conventions such as fragmented narratives, obstructed knowledge, blocked communication, doubling, transgression, psychological instability, and the return of the past, the relationship between these elements remains insufficiently theorized. This paper argues that liminality offers a framework capable of explaining both the coherence and the adaptability of Gothic fiction. Drawing on Eve Kosofsky Sedgwick's analysis of fragmentation, separation, inaccessible knowledge, and doubleness, as well as Anne Williams's discussion of transgression, unstable identities, and the Male and Female Gothic traditions, the paper re-examines the textual features most commonly associated with the genre. While these scholars identify key Gothic structures and tensions, this paper argues that they should not be understood as discrete conventions. Instead, they constitute different expressions of a common liminal principle. By reconsidering major Gothic conventions through the lens of liminality, it is argued that the genre is organized around states of transition, instability, and boundary-crossing. The analysis demonstrates that liminality is not simply another Gothic motif but the principle that connects and sustains Gothic conventions across different historical and cultural contexts. It shows that the Gothic genre's resistance to precise definition, as well as its enduring relevance and adaptability, stem from the liminal nature of its defining features. By identifying liminality as the principle underlying these conventions, the paper proposes a more integrated understanding of Gothic fiction as a genre whose coherence derives from the very fluidity that enables its continual transformation.

Keywords: liminality, Gothic fiction, Gothic theory, boundary-crossing, ambiguity, transgression, Gothic conventions

Латиноамеричка књижевност од регионалног до глобалног феномена

Књижевност Латинске Америке, освешћена у Европи током такозваног *бума* шездесетих и седамдесетих година двадесетог века, стасавала је између Мексичке и Кубанске револуције захваљујући, с једне стране, литерарној склоности на десетине новинара, професора и државника, а с друге интелектуалној имиграцији која је током и након европских ратова пребегла у (Латинску) Америку и основала културне и образовне институције, издавачке куће и књижевне часописе који су оваплотили националне и регионалне књижевности тог континента. Циљ нашег истраживања јесте да сагледамо развој овог јединственог глобалног књижевног феномена кроз његове кључне токове – *регионалну књижевност* (Хосе Еустасио Ривера, Рикардо Гуиралдес, Ромуло Галегос, Сесар Ваљехо, Сиро Алегрија, Орасио Кирога), *уре-бум* (Хорхе Луис Борхес, Алехо Карпентјер, Мигел Анхел Астуријас, Ернесто Сабато, Хуан Карлос Онетти, Хуан Рулфо), *бум* (Карлос Фуентес, Хулио Кортасар, Марио Варгас Љоса, Габријел Гарсија Маркес), *иоси-бум* (Исабел Аљенде, Мануел Пуиг, Антонио Скармета, Алфредо Брајс Ећенике, Марио Бенедети) и разубуђене тенденције двадесет првог века (од Роберта Болања до Монике Охеде) – уз фокус на две подврсте које су непрекидно присутне током свих плодних деценија латиноамеричке књижевности: роман о диктатору и књижевност сећања. Анализа столетних токова ове/ових књижевности показује да је све до пред крај двадесетог века латиноамеричка проза била окренута националним и регионалним темама, а да је двадесет први век донео својеврсно ослобађање, односно растерећење тамошњих књижевника и самим тим брисање граница у садржини, темама, мотивима и формама њихових дела.

Кључне речи: латиноамеричка књижевност, регионална књижевност Латинске Америке, *уре-бум*, *бум*, *иоси-бум*, роман о диктатору, књижевност сећања

The Phenomenon of Emigration and Absurdity in Milan Kundera's Fictional World

The theme of emigration recurs frequently in the novels of the Czech-French writer Milan Kundera (1929–2023), who lived in France from 1975 onward. The question is, from whom was Kundera actually fleeing in socialist Czechoslovakia – from the regime and the lack of understanding of intellectuals, or from his own betrayal, which is still a subject of debate? The characters in his novels and short stories are characterized by instability; they embark on romantic adventures, and their plots are seemingly banal, yet this banality carries within it sophisticated reflection. Kundera's characters grapple with a range of moral dilemmas faced by people whose inner lives are shaped by society's ideological framework, and even in the free world, they struggle to make themselves understood by others or even by themselves. The ideological and cultural frameworks of Kundera's novels reveal autobiographical traits as well as the lives of other émigrés seeking authenticity. In line with W. Iser, it can be said that Kundera creates a certain type of „coherent fiction,” which constitutes a specific form of collective experience and identity for the émigré-intellectual, revealing that these coherent fictions are grounded in fundamental uncertainties and the futility of all efforts to transform uncertainty into certainty. Through situational uncertainty and the irony of situations, Kundera reveals the absurdity of the individual's higher goals, as the individual ultimately always chooses pragmatic solutions. This paper classifies characters according to S. Chatman, examines the phenomenon of irony, characters' inner monologues, and focalization.

Keywords: Milan Kundera, Seymour Chatman, Wolfgang Iser, Linda Hutcheon, *Immortality*, *The Joke*, *The Unbearable Lightness of Being*, *Ignorance*, Focalization, Causality, Story, Plot, Fiction

Теорија афекта и њена улога у проблематизовању постструктуралистичких теоријских приступа култури и књижевности

У раду се истражују теорија афекта и њена улога у преиспитивању теоријских парадигми друге половине двадесетог века. Иако је појам афекта присутан у различитим филозофским и психолошким традицијама, студије афекта одnose се на интердисциплинарно поље које се развија крајем двадесетог века унутар друштвено-хуманистичких наука. Појава афективног заокрета (*affective turn*) повезује се са преиспитивањем теоријских приступа који су, нарочито у оквиру постструктуралистичке мисли, наглашавали језик, дискурс и репрезентацију, те ће истраживачка пажња бити усмерена управо на културне и књижевне студије о афекту. Студије афекта наглашавају искуства која не могу бити у потпуности обухваћена дискурсом, а која учествују у обликовању субјективности, друштвених односа и политичког живота. Рад отуда даје преглед различитих концепција афекта у културној и књижевној теорији, од преддискурзивног разумевања афекта (Брајан Масуми), афекта као дискурзивне конструкције (Ен Цветковић), до каснијих разрада које и чине оно што данас називамо савременим студијама афекта (Ив Кософски Сеџвик, Лорен Берлант, Елспет Пробин, Сара Ахмед, Сијен Нај), у којима се анализирају конкретни афекти и емоције (стид, страх, параноја, гађење, љубав и др.) и доводе у питање поједностављене бинарности (природа/култура, репресија/ослобађање, субверзивно/хегемонијско и сл.). Насупрот томе, истичу се афективне нијансе, везаности и противречности као полазиште за другачије облике теоријског мишљења. Циљ рада јесте да укаже на њих и пружи преглед најрелевантнијих токова теоретизације афекта.

Кључне речи: афект, афективни заокрет, теорија афекта, постструктурализам, савремене студије афекта, теорија књижевности

Данијела Милинковић
Филозофски факултет Пале
Универзитет у Источном Сарајеву
danijela.milinkovic@ff.ues.rs.ba
ORCID: 0009-0003-5188-9356

Смиљана Л. Митровић
Институт за филозофију и интердисциплинарне студије
Нови Сад
mitrovicsm2310@gmail.com

Патња, слобода и одговорност – Филозофија и поетика зла у романима Достојевског

Овај рад разматра *проблем зла* у романима Фјодора М. Достојевског из перспективе филозофске и књижевнотеоријске интерпретације. Полазећи од тезе да зло заузима централно место у антропологији и поетици Достојевског, истраживање се усредсређује на однос патње, слободе и одговорности као кључних егзистенцијалних категорија. Показује се да Достојевски зло не схвата првенствено као метафизички или теолошки проблем, већ као суштинску димензију људске егзистенције која се испољава кроз слободан избор и морално деловање. Анализа романа *Зли дуси*, *Злочин и казна*, *Зайиси из њодремља* и *Браћа Карамазови* омогућава испитивање филозофских импликација људске слободе, ограничења рационалистичког схватања човека и питања одговорности за властите поступке. Посебна пажња посвећена је *ноеици зла*, односно наративним и карактеролошким поступцима којима аутор обликује унутрашње сукобе својих јунака и отвара простор за промишљање сложених филозофских питања. Резултати анализе указују на то да се патња у романескном свету Достојевског јавља као важно средство самоспознаје, док се слобода остварује прихватањем одговорности за сопствене изборе. На тај начин *филозофија и ноеиика зла* код Достојевског образују јединствен интерпретативни оквир за разумевање човека као моралног и егзистенцијалног бића.

Кључне речи: Достојевски, проблем зла, патња, слобода, одговорност, филозофска антропологија, поетика, егзистенција, морал

Semantika metričkih i narativnih oblika u makrocelinama

Na osnovu bavljenja formom novele i njenim značenjima izvan i unutar jasno strukturiranih makrocelina, autorka u radu postavlja pitanje da li po istom načelu semantička vrednost metričkih oblika u zbirkama pesama organizovanim u *knjigu* zavisi od ustrojstva celine i mesta koje u toj celini zauzimaju. Do odgovora pokušava da dođe analizirajući dva paradigmatična dela italijanske lirske tradicije, *Novi život* Dantea Aligijerija i *Rerum vulgarium fragmenta* Frančeska Petrarke.

Ključne reči: metrički oblik, makrocelina, semantika forme, *Novi život*, *Rerum vulgarium fragmenta*

Теоријско-методолошки аспекти сензитивистичке поетике

Ако пођемо од значења термина поетике као дела науке о књижевности која систематски проучава књижевност као уметност, а чији је делокруг одређен културним контекстом, филозофским, естетским и научним претпоставкама, онда бисмо сензитивистичку поетику у ужем смислу дефинисали као теорију чулног у књижевности, док би у ширем смислу она обухватила и филозофске, етичке и културне аспекте чулног. Етимолошки повезана са грчким термином *aisthesis*, сензитивистичка поетика се може посматрати и као део естетике чула. У раду су представљени основни теоријски, методолошки и апликативни аспекти сензитивистичке поетике. Иако њену генезу пратимо од реторичке традиције (фигуре и топоси), актуелни контекст заснивања ове поетичке дисциплине укључује промене до којих је на почетку новог миленијума дошло у оквиру атмосферичког и чулног заокрета (*sensual turn* [Хауз]). С ослонцем у феноменолошкој теорији синестезијске и мултисензорне перцепције М. Мерло-Понтија, утемељивач нове феноменологије Х. Шмиц уводи концепт атмосферичких бесповршинских простора који су испуњени квазиобјективним датостима (звук, мирис, ветар, тишина, магла). Док су новофеноменолошки теоретичари атмосфере (Т. Гриферио, Г. Беме) примарно оријентисани ка њеним естетичким праксама, представници сензитивистичког заокрета највећи допринос дају на пољу студија чула као широко конципираног интердисциплинарног покрета који истражује различите аспекте чулних сензација преиспитујући доминантне конструкције њиховог значења и културне хијерархије чула. Недовољно истражена сензопоетичка традиција у српској књижевности отвара вишеструке истраживачке перспективе. У другом делу рада маркирамо интерпретативна тежишта читања под лупом ока и уха, кроз тактилну, олфактивну или густативну медијацију. Сумирајући досадашње исходе сензопоетичког приступа који се односе на типолошке и стилистичке анализе у домену индивидуалних ауторских поетика, назначујемо правце његовог апликативно-методолошког потенцијала, с посебним нагласком на појмовни систем и методолошка начела.

Кључне речи: сензитивистичка поетика, атмосферички заокрет, студије чула, чулна медијација, сензотоп

Смиљана Л. Митровић
Институт за филозофију и интердисциплинарне студије
Нови Сад
mitrovicsm2310@gmail.com

Денис М. Стојкановић
Висока школа за комуникације
Београд
denisstojkanovic@gmail.com
ORCID: 0009-0003-0686-7879

Књижевност као арена хетеродоксије – Филозофско теолошки сукоб Лава Н. Толстоја и Руске православне цркве

Рад приказује узроке због којих су религиозно филозофска схватања Лава Н. Толстоја допринела његовом званичном изопштењу (екскомуникацији) из Руске православне цркве 1901. године. Повод је био роман *Васкрсење* 1899, у којем писац подвргава радикалној деконструкцији институционалну метафизику црквених догмата. Истражили смо и како су се ови разлози рефлектовали у његовом специфичном уметничком поступку при одговору Синоду, где писац расветљава филозофске основе овог сукоба, кроз призму снажног утицаја Жан-Жака Русоа на Толстојев етички рационализам где смо увидели да Русоова криза цивилизације и државе обликује Толстојеву доктрину о непротивљењу злу насиљем као и његов одговор: „Ја верујем у Бога, кога разумем као Дух, као Љубав, као Почетак свега.” Циљ истраживања јесте приказ систематизације разлога изопштења из филозофско-књижевне перспективе великог класика с посебним фокусом на Толстојево порицање Свете Тројице, Христовог божанства и тајне васкрсења. Толстојев концепт „очишћеног хришћанства” довели смо у директну везу с Русоовом „природном религијом” описаном у чувеном поглављу *Исјовесїи савојскої викара*. Користили смо херменеутички метод (за дубинску анализу пишчевих трактата), затим текстуалну анализу и историјско-компаративни метод при анализи романа *Васкрсење* и званичних црквених аката. На основу резултата закључили смо да Толстојева екскомуникација није била само пуки догматски спор, већ фундаментални филозофски конфликт индивидуалистичке, хришћанско-егзистенцијалне етике писца с православним црквеним институционализмом.

Кључне речи: Лав Толстој, Жан-Жак Русо, филозофија књижевности, екскомуникација, *Васкрсење*, етички рационализам

Sindrom zarobljenosti u savremenoj regionalnoj prozi: *Sinovi, kćeri* Ivane Bodrožić i *Istina o Mariji* Nine Savčić

Ivana Bodrožić i Nina Savčić u svojim romanima politizuju motiv sindroma zarobljenosti u sopstvenom telu (*locked-in syndrome*) i koriste ga kao simbol društvene i socijalne nemoći pojedinca u hrvatskom i srpskom društvu. Sindrom zarobljenosti do sada nije bio obrađen u srpskoj teoriji. Sindrom zarobljenosti je neurološko stanje u kome su pacijentova svest i njegove kognitivne funkcije potpuno očuvani, ali pacijent nije u stanju da govori niti da se pokreće, osim da trepće i vertikalno pomera oči. Ovo stanje je retko, hronično i neizlečivo, i uglavnom je posledica fizičkih trauma ili moždanih udara. Aleksandar Dima je prvi uključio lik s tim sindromom u *Grofa Monte Krista* (1844), a kasnije je sindrom uglavnom korišten kao simbol egzistencijalnog očaja i kontemplativne prirode ljudskog roda. Bodrožić i Savčić, međutim, grade likove kod kojih je ovaj sindrom posledica poratnih društvenih okolnosti. Lucija, junakinja *Sinova, kćeri* (2020), pokušava da se ubije jer, iako cisrodna, u vezi je s Dorijanom, transmuškarcem, što je nedopustivo nakon rata koji se, između ostalog, vodio za održavanje konzervativnih vrednosti. Glavni junak *Istine o Mariji* (2025) nelogična je žrtva neuspelog pokušaja njegovog maloletnog sina da proširi krug prijatelja. Kad junak završi u bolnici, postaje svedok političkim spletkama, mitu i korupciji koji se odigravaju na korak od njega. Bodrožić koristi sindrom zarobljenosti da uspostavi kritičku distancu prema ratu devedesetih i identifikuje u njemu jedan od razloga za savremeni društveni konzervatizam. Savčić, koja posvećuje roman žrtvama korupcije, kritikuje zdravlje, politiku i društvo u Srbiji nakon devedesetih: iako je prosečan građanin svestan nepravilnosti, može da bude tek njihov svedok.

Ključne reči: sindrom zarobljenosti, savremena srpska, hrvatska i regionalna proza, socijalna i društvena kritika

Александар Мрђен
Институт за филозофију и интердисциплинарне студије
Нови Сад
mrdjenaleksandar.dr@gmail.com

Аленка Санчанин
Институт за филозофију и интердисциплинарне студије
Нови Сад
sancaninalenka@gmail.com

Да ли је неразумљиво заиста неразумљиво у поезији Момчила Настасијевића?

Применом херменеутичког, феноменолошког и структуралистичког метода у раду је постављен циљ да се испита трансформација поезије Момчила Настасијевића, од ране ка позној, која се одликује особеним поетским изразом очитованим у *Пей* и *Седм лирских крујова*. Многе песме имају више варијанти, а његова поезија је често тумачена као неразумљива. Резултати примене ових метода на задати циљ дају увид у то шта је и на који начин утицало на ову трансформацију.

Кључне речи: поезија, трансформација, неразумљиво, херменеутика, феноменологија, структурализам, Момчило Настасијевић

Поетика деструкције Жана Женеа

У раду ћемо говорити о стваралаштву француског драматурга Жана Женеа. Најпре ћемо указати на скрајнутост овог драмског писца у школским и академским силабусима, те покушати да пронађемо и разумемо узроке његовог изостанка из многих релевантних записа о књижевности друге половине двадесетог века (узроци за то могу бити следећи: одбаченост и одрођеност од тадашњег француског друштва; патолошка зависност од крађа и ситних злочина; хомосексуалност; *нечистио* порекло и младост проведена у домовима за незбринуту децу). Приметићемо да је поетика стваралаштва Жана Женеа потекла из Артоовог театра суровости и, на њему заснованог, апсурдизма (иако је сам Жене вечито негирао те очигледне сродности). Посредством Женеовог драмског корпуса (то јест најпознатијих драма: *Слушкиње*, *Балкон*, *Паравани*) и указаћемо на опште одлике његове поетике коју ћемо именовати *йоеџиком деструкције*. Настојаћемо да прикажемо како Жан Жене у драмским наративима детронизује три есенцијалне одлике људског бића: једнообразни идентитет; потребу за коегзистенцијом и повезивањем у заједницу; уцеловљеност језичког кода и комуникације. Кроз приказивање (унутарњег и спољашњег) света Женеових антијунака, показаћемо доминантно тескобну атмосферу позног двадесетог века, у којој се растапа сваки хумани конструкт. На крају ћемо извести закључак о Женеовом опусу као својеврсном упозорењу на зла с којима се човечанство двадесет првог века суочава, преиспитаћемо стигму која прати његово име, те понудити другачију перспективу из које би се ово несвакидашње лице светске књижевности могло посматрати.

Кључне речи: Жан Жене, деструкција, апсурд, *Слушкиње*, *Балкон*, *Паравани*, идентитет, заједница, изолованост, језик

Социјална критика и психолошка нарација: „Пхенц” Абрама Терца (Андреја Сињавског)

Рад анализира бинарне опозиције јавно–тајно и документарно–фиктивно у приповеци „Пхенц” Абрама Терца. Тумачи се својеврсни аутопортрет постстаљинистичке епохе, дат у жанру ненаучне фантастике, испитивањем начина на које се у приповедању јавља поступак онеобичавања, којим се познате појаве представљају из помереног и неочекиваног угла како би се нарушило њихово аутоматизовано перципирање. Отуд се отуђеност и проширење свести, као кључни модуси конструисања приповедне стварности и фикционализације аутопортрета, посматрају као комплементарни механизми преусмеравања тока приповедања ка магијском реализму. Посебна пажња посвећена је социјално–критичкој димензији приповетке кроз физиологију инородности, као и психолошкој нарацији, у којој неологизми постају средство језичке артикулације измењене свести.

Кључне речи: „Пхенц”, Абрам Терц, онеобичавање, магијски реализам, неологизми

Проблем метричких репертоара

У раду се указује на значај прегледно начињених метричких репертоара којима се пружа комплетан увид у индивидуалне поетике и формира база података релевантна за целокупну епоху унутар које се ствара, отварају се питања функције и семантике стиха, омогућује преиспитивање поимања тока појединих песничких традиција, као и специфичности позиција националних књижевности међу европским књижевностима датог времена. Проблематизује се питање њиховог састављања и технике израде регистарских приручника на основу различитих критеријума.

Кључне речи: метрички репертоар, историја српског стиха, Светозар Петровић, семантика стиха, карактеристичан стих, главни стих, перспектива, абecedни, хронолошки и регистар метричких форми

Когнитивна реторика као херменеутика: Медиевистички поглед

У раду ћемо настојати да одговоримо на питање како нам увиди савремене когнитивне реторике, која своје полазиште има како у когнитивној поетици, тако и у наслеђу античких реторичких теорија, могу на нове начине осветлити књижевност средњовековља. Књижевна медиевистика двадесет првог столећа показала се, на примерима тумачења западноевропских и византијских традиција, као врло методолошки инвентивна и отворена дисциплина; она данас спаја класичне филолошке вештине и знања, попут палеографије или кодикологије, са дигиталном хуманистиком, кодирањем или достигнућима у области вештачке интелигенције. У нашој средини многе од савремених књижевних теорија још увек нису добиле своју примену на писану баштину средњег века. Ово је покушај да се у томе направи искорак: након вишегодишњег бављења реторичким теоријама, намера нам је да у споју когнитивне науке (посебно резултата когнитивног реторичара Тода Оуклија, али и Рувена Тсура и Марка Тарнера) и нове реторике Хаима Перелмана и Кенета Берка, препознамо аутентичну херменеутичку стратегију која би била у највећој мери погодна за интерпретацију средњовековног књижевног материјала. Концепције реторичке херменеутике и херменеутичке реторике Стивена Мејлуа и Мајкла Лефа већ дуго су познате у свету теоријског проучавања реторике; изгледа нам, међутим, да нису до сада у довољној мери доведене у дијалог с резултатима когнитивних поетичара, а сасвим сигурно нису биле примењиване на словенско средњовековље. Филозофска херменеутика Ханса Георга Гадамера, Пола Рикера и Луиђија Парејсона, чини нам се, могла би оваквим спојем и у оваквој примени бити не само реактуелизована, него и продубљена.

Кључне речи: реторика, херменеутика, когнитивна поетика, медиевистика

Конструисање идентитета и стратегије самопредстављања у српској средњовековној књижевности

Чињеница да је средњовековна култура негирала ауторску индивидуалност и оригиналност умногоме је допринела формирању представе о средњовековном аутору као медијуму, „каналу” кроз који само пролази значење текста. Али, шта средњовековни текст значи ако у њему аутор говори о себи? Аутобиографске белешке у средњовековној књижевности биле су често у функцији самоприказивања (пред) другима. Средњовековни текст је, отуда, могао бити и средство којим је аутор обликовао слику о себи. Стога је проблем самопредстављања у средњовековном тексту теоријски вишеструко занимљив. Гледано с књижевнотеоријског становишта, овај проблем отвара питање како се субјект конституише у тексту, које је нарочито значајно с обзиром на тзв. топос скромности, то привидно одрицање аутора од сопственог *ја*, што истовремено означава и ауторски исказ и књижевну конвенцију. С културолошког становишта, средњовековни текстови представљају сведочанство о томе како културни обрасци одређују позицију субјекта и како се идентитет сагледава као културно условљен конструкт, често обликован у „напетости” између званичног лица средњовековног човека и оног скривеног, порочног, грешног. Циљ рада јесте да, на одабраним примерима из српске средњовековне књижевности, жанровски разноликим (записи, повеље, посланице, житија), укаже на различите стратегије самопредстављања и на могућности њихове интерпретације у оквирима теорије субјекта, теорије жанра, теорије идентитета и теорије репрезентације, с посебним освртом на најзначајније резултате досадашњих истраживања на ову тему.

Кључне речи: идентитет, индивидуалност, самопредстављање, аутор, друштвена улога, владар, жена

Poetika kao proizvođenje smisla: Priča, mit i čovek kao *homo narrans*

Rad polazi od teze da poetiku treba razumeti kao opšti način ljudskog proizvođenja sveta smisla, a ne kao skup formalnih svojstava književnog dela ili kao teoriju njegovog nastanka. U tom okviru predlaže se određenje čoveka kao *homo narrans*-a, odnosno bića koje vlastitu egzistenciju i društvenu stvarnost ne zatiče kao gotove činjenice, već ih neprestano oblikuje kroz narativne i simboličke prakse. Priča se stoga razmatra kao temeljna forma *poiesis*-a, odnosno kao proizvodna delatnost koja konstruiše horizonte značenja i istorijske orijentacije. Posebna pažnja posvećena je odnosu *mita*, *priče* i *proizvođenja*. Mit se tematizuje kao izvorna narativna matrica kolektivnog smisla, ali i kao struktura koja može biti reprodukovana, transformisana ili kritički prevladana kroz nove poetičke obrasce. Nasuprot reduktivnim shvatanjima narativa kao sredstva reprezentacije ili komunikacije, rad zastupa stanovište da je narativ pre svega čin proizvođenja sveta, subjekta i zajedničkih simboličkih horizonta. U tom smislu poetika zadobija ontološku dimenziju u kojoj se pokazuje da ona nije ograničena na književnu ili jezičku formu, već da predstavlja izraz suštine čovekovog bića. Metodološki okvir rada zasniva se na spoju poetičke filozofije, estetike, hermeneutike i dijalektičkog pristupa pojmu *poiesis*-a. Cilj istraživanja jeste da pokaže kako se savremena poetika može rekonceptualizovati kao filozofija proizvođenja smisla, čime se otvara mogućnost novog razumevanja veze između književnosti, mita i ljudske slobode.

Ključne reči: poetika, *homo narrans*, priča, mit, *poiesis*, proizvođenje smisla, narativ, estetika

Поезија Јована Христића и Нова критика: Методолошки донети помног читања

Рад је методолошки заснован на техники помног читања (*close reading*) на узорцима из рефлексивног песничког опуса Јована Христића. Примарни циљ истраживања јесте повезивање Христићевог аутентичног поетског нуклеуса с основним теоријским начелима Нове критике. У раду се детаљно анализирају кључни песнички мотиви, структура стихова и унутрашња тензија у одабраним песмама. Песме чији стихови улазе у корпус истраживања су: „Улис“, „Два мала даимона играју се са својим човеком“, „По цео дан седим у библиотеци“, „Познај самог себе“, „Један по један, пријатељи су отишли“, „Трагедија је завршена“, „Три ратне песме“, „Александар, син богова“, „Mezzogiorno“, „Последња песма“, „Лица“, „У тавни час“, „Говорници говоре на трговима“, „Федру“. Христићево окретање прошлости и античком миту истакнуто је као кључна одлика његове поезије, која се односом према традицији приближава новокритичким постулатима. Приказано је преплитање великог, митског Одисеја с обичним, усамљеним лирским субјектом модерног доба. Посебан истраживачки осврт усмерен је на иронију и парадокс, као неке од Христићевих омиљених и најуспелијих обликовних модела у уметничком процесу. Кроз интерпретацију стихова, у раду се критички испитују теоријске могућности и ограничења новокритичког приступа у модерној српској поезији двадесетог века. Закључак истраживања показује да се Христићево поетско стваралаштво успешно и адекватно уклапа у контекст поменуте англоамеричке школе, али га унеколико и превазилази. Аутор то постиже креативним стварањем особеног традиционалног и културолошког дискурса, којим доприноси креирању специфичног методолошког оквира који надилази своје узор.

Кључне речи: Јован Христић, Нова критика, *close reading*, иронија, парадокс, српска поезија двадесетог века

Формирање значења из текста и геста: Анализа наративног тока у животној причи балета *Жизела*

Романтични класични балет *Жизела* први пут је изведен 1841. у Паризу на музику Адолфа Адама, по либрету Теофила Готјеа и Верноа де Сен-Жоржа, написаном према *Пућиним зајисима* Хајнриха Хајнеа. Од тада до данас живи у позориштима света, а у Балету СНП-а у Новом Саду већ педесет пет година у неколико различитих поставки. Циљ овог саопштења јесте да проверим елементе који су обезбедили дуг живот *Жизеле* и у нашој култури, упркос снажном мушком принципу у наратији, с једне стране, и снажном феминистичком и женском активизму у готово истом временском периоду код нас, с друге. Анализирам текст (либрето) балета (распоређен у два чина, штампан у програму за представу) и повезујем га с покретима и костимима играча на сцени (на основу видео-записа) у настојању да покажем како гледаоци перципирају наративни ток животне приче ове жене, док кроз њега упијају и мизогину компоненту као прихватљиву. Гледаоци производе значење наративног тока посредством више знаковних система (писаног, гестовног, сценског), уз истовремено формирање личног схватања о родним (мизогиним) улогама актера у том балету. Како се овај балет и поред тога задржао на сценама света до данас као један од најважнијих у историји класичног балета?

Кључне речи: *Жизела*, либрето, балет, наратија, традиционалне родне улоге, мизогинија

Поетика трауме у роману *Бекос* Енеса Халиловића

Рад се бави испитивањем поетике трауме на примеру романа *Бекос* Енеса Халиловића. Тумачење полази од идеја које нуди теорија трауме као могућег начина читања књижевности. Нарочита пажња посвећује се идеји сведочења о проживљеном и митологизацији прошлости као виду њене детрауматизације. Индикативне су категорије времена – садашњост, прошлост и давна, митска прошлост, чијим се преплитањем твори значење романа и отварају могућности за додатна појашњавања ликова и ситуација. Наведени аспекти одабране теоријске парадигме помажу у разумевању главних и споредних ликова, који су носиоци трауме, али и друштва специфичног поднебља као колективног носиоца те исте трауме. Принципи ношења с траумом испитани су на примерима различитих ликова, али и кроз њихову међусобну повезаност. Циљ рада јесте да се осветле поступци који су у вези са теоријом трауме, те да се покаже на који начин наративна структура (најпре фрагменти и флешбекови), фолклорна симболика и поетика памћења учествују у изградњи значења. Поред метода теорије трауме, за потребе истраживања користи се и помно читање, као и компаративно анализирање ликова. Очекивани резултати су доказивање могућности разумевања романа *Бекос* кроз одабрану теоријску парадигму, а потом и појашњавање на који начин траума обликује одабране јунаке, колективно памћење и однос прошлости и садашњости.

Кључне речи: траума, теорија трауме, роман, *Бекос*, Енес Халиловић

Непослушне жене у роману *Раж* Тони Морисон: Репрезентације феминитета између мајчинства и сестринства

Рад се бави начинима репрезентације женскости у роману *Раж* Тони Морисон, с посебним фокусом на преиспитивању нормативних представа о (породичној) припадности и женској послушности. Тумачењем појединачних наратива о становницама Самостана, који је кључно место укрштања њихових судбина, разматра се на који начин роман проблематизује очекивања патријархалне заједнице (*black male gaze*), што отвара простор за денормирање женског субјективитета, посредством различитих облика бриге који настају изван традиционалне породичне структуре. У том контексту, Самостан се посматра као простор успостављања алтернативног женског заједништва. Стога рад испитује феномен побуњених и непослушних жена (*wayward women*), као категорије којом патријархат обележава понашање ван прописаних модела женскости. Теоријски оквир рада чине истраживања у области феминистичке антропологије и женске агентивности (Wardlow), црне феминистичке критике (hooks, Hartman), те феминистичке јавне сфере (Felski). Циљ истраживања јесте да се на примеру романа Тони Морисон покаже подривање модела женскости заснованих на послушности и традиционалним родним улогама, и то кроз анализу женске агентивности и субверзивнијих репрезентација феминитета.

Кључне речи: феминитет, *Раж*, Самостан, заједница, патријархат, феминизам, женска субјективност, репрезентација

Kristina Stevanović
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu
kristina.stevanovic@ff.uns.ac.rs
ORCID: 0000-0001-7601-8408

Sonja Veselinović
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu
sonja.veselinovic@ff.uns.ac.rs
ORCID: 0000-0001-6877-5222

Čitanje između redova: Mapiranje kvir istraživanja u srpskoj nauci o književnosti

Ako Virdžinija Vulf u ime svih književnica traži „majčinsku” genealogiju, te ističe važnost pretkinja u književnoj tradiciji, koga traži kvir autor ili kvir teoretičar? Imajući u vidu ograničenja koje mišljenje o/u kanonu podrazumeva, naše istraživanje prati razumevanje političke prirode kvira, heteronomiju pristupa koja ne mora da ugrožava naučnu izdiferenciranost (ali hoće), interdisciplinarnost i stalni nedostatak finalnog značenja. U istraživanju ćemo pokušati da arheološkom metodom dospemo do postojećih znanja o kviru u srpskoj nauci, s fokusom na prisustvo/tragove kvira u teoriji književnosti. To podrazumeva analizu refleksije strane literature u domaćoj teoriji i analizu domaćaja postojećih tekstova u srpskoj nauci o književnosti. Naspram relevantne recepcije kvir teorije u domenu filozofskih, socioloških, kulturoloških i interdisciplinarnih studija, primetno je odsustvo ili svojevrсно oklevanje u upotrebi kvir metodologije i terminologije u proučavanju domaće književnosti. Ako se književnost i tumači u ovom kontekstu, reč je o studijama u specijalizovanim tematskim publikacijama i to vezanim za korpus koji se doživljava kao marginalan ili relativno izolovan, a ne kanonski i kontinuiran. Rad će ponuditi pregled recepcije i primene kvir teorije u proučavanju srpske književnosti, odnosno otklona od njene primene i prenebregavanja postojećih temeljnih istraživanja.

Ključne reči: kvir, teorija, recepcija, interdisciplinarnost, kontinuitet, srpska književnost, kanon

Митске насlage у обликовању вегеталног и анималног имагинаријума Сакула у прози Зорана Петровића

У раду се анализира функција вегеталног и анималног света као темељних градивних елемената митског имагинаријума банатског села Сакуле, родног места Зорана Петровића. Природа, као супститут појма човека, не егзистира само у декоративном слоју приповедања, већ опстаје као један од основних чинилаца митског моделовања онтолошких циклуса у сакулском простору. Фигура страшила полазиште је за анализу амбивалентних мотива земље и воде – универзалних симбола плодноних начела, али и показатеља разорне, у традиционалној култури нечисте и хтонске енергије: деструкције, разарања, осипања и смрти. Одражавајући целокупан културни модел традиционалне заједнице, мотиви земље и страшила надрастају функцију аграрних мотива, те постају витално поетско и антрополошко средиште и полазиште за књижевну, етнолошку и митопоетску анализу.

Кључне речи: Зоран Петровић, митски имагинаријум, вегетални и анимални мотиви, митопоетика простора, Банат, народна традиција

Тежишта експресионистичке поетике

Експресионистички покрет баштини своју поетику из покрета и праваца књижевно-уметничке модерне (већ од 1902. године), пре свега импресионизма, декаденције (сецесије) и симболизма, али и миметичких праваца какви су реализам и особито натурализам, који сада функционишу на битно другачији наративни и стилски начин. Како је експресионизам превасходно зачет у Немачкој и Аустрији, али и у свим земљама под утицајем тих култура, јужно-словенске књижевности, па и српска, претрпеле су његов значајан поетичко-естетички и културно-историјски утицај. У раду ћемо објаснити који елементи чине структуру овог нехомогеног покрета као и његов медијални положај између ширих типолошких формација модернизма и авангарде. Особити примери су српски аутори Милош Црњански, Станислав Винавер и Ристо Ратковић, а од хрватских ћемо анализовати компаративне увиде рано преминулог теоретичара Јосипа Богнера (1906–1936) о историјату експресионистичке и надреалистичке поетике код нас.

Кључне речи: немачки, српски, хрватски експресионизам, књижевно наслеђе, индивидуализам, надреализам, промена тематике

Јована Б. Тодоровић
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду
jovana.todorovic@ff.uns.ac.rs
ORCID: 0000-0001-5174-3902

Анђелка Гемовић
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду
andjelka.gemovic@ff.uns.ac.rs
ORCID: 0009-0002-1503-4644

Књижевнотеоријски приступи наративима о болести и медицинска хуманистика

Медицинска хуманистика као растуће интердисциплинарно поље истраживања повезује медицину и здравствене науке с различитим хуманистичким и друштвеним дисциплинама, укључујући и књижевне студије. Циљ овог рада јесте да укаже на улогу књижевности унутар поља медицинске хуманистике, које у српском академском контексту још увек није развијено као засебно институционализовано поље студија, с посебним освртом на наративну медицину, као и да испита методолошки потенцијал примене књижевнотеоријских приступа при проучавању наратива о болести у оквиру медицинске хуманистике. Истраживачка пажња усмерена је на примену *close reading*-а као приступа који подразумева пажљиво читање и подробну анализу наратива, како у оквиру читања прича пацијената у наративној медицини, тако и у анализи књижевних наратива о болести. Уз то, истиче се и примена наратологије као теоријске дисциплине која је значајна за испитивање начина на који се наратив конструише и организује, укључујући питања перспективе, субјективности и темпоралности, као и наративних белина, односно онога што је у наративу неприказано или присутно у одсутности. Ови књижевнотеоријски приступи омогућавају анализу репрезентације болести, телесности и различитих актера укључених у искуство болести (пацијента, лекара, неговатеља и др.), а њихова примена доприноси развијању наративних компетенција здравствених радника, односно њихове вештине слушања и разумевања прича пацијената, као и интердисциплинарном проучавању болести, показујући како се у књижевним текстовима производе или преиспитују представе о здрављу, болести и нези.

Кључне речи: наративи о болести, медицинска хуманистика, наративна медицина, наратологија, *close reading*, теорија књижевности, интердисциплинарност

Савремена наратологија и наставни приступи књижевности: Пример афективне наратологије

Рад разматра однос савремене наратологије и наставних приступа књижевном делу, полазећи од значаја дијалога књижевне теорије и методике наставе књижевности. Теоријско знање разматра се као ослонац за школско читање и тумачење књижевних дела, при чему се његова наставна употребљивост промишља у односу на читалачко искуство, услове у којима се читање одвија и посредовање наставника. У том се оквиру афективна наратологија, с посебним освртом на наративну емпатију, узима као теоријско полазиште, а не као готов методички приступ. На њеном примеру испитује се однос између савремене књижевне теорије и наставног тумачења и разматра се потреба да се теоријски увиди у наставном контексту користе и обликују у складу са природом текста. Методолошки оквир рада заснива се на критичком прегледу приступа развијаних и испитиваних у оквиру новијих страних истраживања и на сагледавању домета релативно малобројне домаће литературе, чиме се отварају шира питања односа теорије и наставног приступа књижевности. Циљ рада јесте да повезивањем историјских полазишта с новијим домаћим и страним истраживањима преиспита начине на које се савремени наратолошки увиди доводе у везу с наставним тумачењем књижевности. Очекивани резултат јесте критичка синтеза и систематизација релевантних приступа, која треба да укаже на могућности, ограничења и правце даљег повезивања књижевнотеоријских и методичких знања.

Кључне речи: савремена наратологија, афективна наратологија, наративна емпатија, наставно тумачење, читалачко искуство, методика наставе књижевности

Природа у књижевности средњег века – Прилог проучавању српске средњовековне симболике

У раду се сагледава књижевнотеоријска мисао о улози природе у књижевним остварењима хришћанског средњег века, с фокусом на стање у српској средњовековној књижевности. Општи став поводом овог питања, с којим су сагласни проучаваоци и источнохришћанске и западнохришћанске уметности, природи додељује симболичку вредност. Сматрана божјом творевином и својеврсном књигом симбола, природа је у средњовековној књижевности била једно од главних средстава помоћу којих се спознавала духовна истина. Посебан статус стекла су два упечатљива пејзажа – врт и пустиња. Полазећи од тога, у раду се приступа сагледавању улоге природе у књижевности српског средњег века – да ли мотиви природе у делима старих српских писаца имају стварну или симболичку вредност? Које биљке се јављају као елементи пејзажа? Које су њихове симболичке вредности? Ко су били узорни српским средњовековним писцима? Добијени резултати осветлили би функцију природе у нашој старој књижевности, а такође би представљали својеврсни допринос разумевању употребе симбола и механизма њиховог функционисања.

Кључне речи: природа, симбол, српска средњовековна књижевност

Поетика драме Борисава Станковића

Рад се бави поетиком драме Борисава Станковића, с посебним освртом на драме *Кошћана*, *Ташана* и *Јовча*. У средишту истраживања налази се начин на који Станковић обликује драмски свет кроз прожимање културних, моралних и емотивних садржаја који одређују положај и деловање драмских ликова. Анализа је усмерена на улогу патријархалних норми, врањског амбијента, песме, ритуала и колективних образаца понашања у конституисању драмске структуре и значењских слојева текста. Нарочита пажња посвећена је начинима на које наведени елементи учествују у обликовању драмске напетости и укупне поетичке организације Станковићевих драма. У раду се разматрају односи индивидуалне жеље и колективног поретка, механизми забране и културно условљени облици кривице, као и значај чулности, атмосфере и сценског простора у изградњи драмског сукоба. Посебно место припада анализи хришћанског и патријархалног етоса као важног семантичког и поетичког слоја који обликује вредносни хоризонт драмских ликова и усмерава развој радње. Полазећи од културнопоетичког и интерпретативног приступа, студија настоји да покаже како драме Борисава Станковића образују препознатљив поетички систем у којем се локално искуство преображава у сложену драмску структуру и универзалну слику човекове унутрашње подвојености.

Кључне речи: Борисав Станковић, драма, поетика, *Кошћана*, *Ташана*, *Јовча*, драмски сукоб, патријархат, културна поетика, хришћански етос, врањски амбијент

Феноменолошки приступ роману *Оркестар на њедале* Радована Белог Марковића

Рад проучава феноменолошки приступ роману *Оркестар на њедале* Радована Белог Марковића. При изучавању романа ради прецизности анализе полази се од Ингарденове поделе на слојеве: слој звучања, слој значења, слој приказаних предмета и слој схематизованих аспеката, да бисмо све слојеве објединили у јединствену целину. Аналитичком методом и постулатима феноменолошке теорије опажају се и раздвајају стилематични, графостилемски и друштвено-историјски елементи стваралачког кода Радована Белог Марковића, конфигуришући интегралну фреску Белог Ваљева. Аутентично заснован књижевни израз одликује се стилогеним средствима (дијалектизми, архаизми, белизми) као спојем прошлости и садашњости. Феноменолошком анализом романа установљава се да је *Оркестар на њедале* као књижевни предмет по својој сржи вишеслојан и обједињава естетски узвишене квалитете. Циљ истраживања постаје сазнавање естетских вредности особеног језика Радована Белог Марковића, продирање у књижевну сферу онеобиченог предела Белог Ваљева почетком двадесетог века, те сагледавање степена уклопљености појединца у друштвено-историјску раван и утврђивање функције корелације књижевног јунака са светом романа *Чаробни бреј* Томаса Мана.

Кључне речи: феноменолошки приступ, Радован Бели Марковић, *Оркестар на њедале*, Доктор Субота, особен књижевни израз

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.09(048.3)

САВРЕМЕНА књижевна теорија: филозофија књижевности и питања поетике : књига сажетака / [уреднице Сања Париповић Крчмар, Милица Софинкић]. - Нови Сад : Филозофски факултет, 2026 (Нови Сад : Сајнос). - 54 стр. ; 21 cm

Тираж 60.

ISBN 978-86-6065-969-1

а) Књижевна теорија -- Апстракти

COBISS.SR-ID 203206665

Swisslion
Takovo

ERKER
PLUS

mint
promo&print

ЦБЕТЕ

Laguna

Bubica

POSREDOVANJE
POSREDOVANJE
POSREDOVANJE
SALONSKI